

2. Куценко Е. Новое поколение региональных инновационных стратегий в Европе: уроки для России: доклад [Электронный ресурс]// Российская кластерная неделя, Москва, 28.05.2015. – Режим доступа: <http://www.slideshare.net/evgenykutsenko/ss-48744869>.

3. Підсумки діяльності наукової групи ППРЕД НАНУ в Лиманському районі [Електронний ресурс] / InfoLiman. Інформаційний портал Лиманського району. – 13.12.2016. – Режим доступу: <http://www.infoliman.net/tyligulskyj-subregion/>.

Кічурчак М. В., к.е.н., доц.
Львівський національний університет
імені Івана Франка

ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВІДТВОРЕННЯ СУСПІЛЬНИХ БЛАГ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ФІСКАЛЬНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

У зв'язку з реформою у царині фіскальної децентралізації, окресленою стратегією сталого розвитку «Україна – 2020», та євроінтеграційними прагненнями нашої країни відбувається трансформація чинної моделі відтворення суспільних благ. Це створило підґрунтя для визначення впливу фіскальної децентралізації на організацію виробництва суспільних благ в національній економічній системі та окреслення перспектив використання зарубіжного досвіду у вітчизняній практиці надання таких благ.

З цією метою виконано порівняльний аналіз найголовніших умов відтворення суспільних благ в Україні, Польщі та ЄС на національному і субнаціональному рівнях і сформовано низку практичних рекомендацій щодо удосконалення виробництва таких благ з огляду на фіскальну децентралізацію. На підставі динаміки структури доходів державного і місцевого бюджетів ЄС, Польщі та України (табл. 1) визначено найголовніші закономірності щодо спроможностей держави їх надання на національному та регіональному рівнях. В аналізованих країнах у 2000–2014 рр. для структури податкових надходжень до державного і місцевого бюджетів можна простежити подібні підходи (табл. 1), коли більша їхня частка припадала на державний і менша – на місцевий бюджет.

Це свідчило про те, що акумулювання податків для виробництва суспільних благ містило ознаки централізації, а зв'язаність рівнів урядування забезпечували через розвиток міжбюджетних відносин. Основними визначниками цього є «вузькість локальної бази оподаткування щодо податкового експортування екстерналій при наданні суспільних благ, чинника мобільності і економії на масштабах; широкими податковими основами краще керувати на вищих щаблях уряду» [1, р. 366]. Тому така практика формування бюджетних ресурсів для виробництва суспільних благ ґрунтувалася на необхідності досягнення компромісу в забезпеченні інтересів національного і субнаціонального урядів та побудови власних моделей взаємодії.

Звернемо увагу на те, що в ЄС і Польщі флуктуації податкових надходжень до державного і місцевого бюджетів не були стрибкоподібними і певною мірою гармоніювали із соціально-економічними умовами. Для ЄС найнижчу частку податкових надходжень до державного бюджету зафіксували у 2009 р., що спричинено дією світової фінансово-економічної кризи, а найвищу частку – у 2001 р., в інші періоди вона становила близько 19 % ВВП. У ці роки частка податкових надходжень місцевих бюджетів ЄС зростає незначно, що засвідчувало порівняно стабільну податкову базу формування доходів місцевих бюджетів і визначеність відносин національного і субнаціонального урядів.

Секція 3. Децентралізація управління регіональним розвитком і стратегії її проведення: досягнення та проблеми європейського регіоналізму й українські реалії

Така ситуація детермінована інститутом фіскальних відносин, бо «в Європі децентралізація підтримується політичним об'єднанням» [4, р. 713] і діями з посилення синергизму між європейським, національними і субнаціональними бюджетами, закріплених стратегією «Європа – 2020», «Багаторічним фінансовим каркасом 2014–2020», «Політикою Злагоди 2014–2020» та іншими програмами [5, р. 6–14]. У Польщі відбулося поступове скорочення частки податкових надходжень до державного бюджету з невеликим зростанням у 2007–2008 рр. і, відповідно, її збільшення для місцевих бюджетів. Це є індикатором переформатування відносин національного і субнаціонального урядів, підґрунтям чого стали політична воля і міжнародні правові стандарти децентралізації суспільних фінансів, які в Польщі закріплені конституційно [6, с. 19–20]. Така практика реформування привела до розширення податкових повноважень для виконання зобов'язань у сфері виробництва суспільних благ для місцевої влади.

Таблиця 1

Податкові надходження до державного і місцевого бюджетів в Україні і країнах ЄС, % ВВП

Показник	Країна	Вид бюджету	2000	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Податкові надходження	ЄС*	ДБ	20,1	18,9	18,6	18,7	18,9	19,5	19,6	19,1	17,9	18,4	18,5	18,7	19,0	19,1
		МБ	3,8	3,8	3,9	4,0	4,0	3,8	3,8	3,8	3,8	3,7	3,9	4,0	4,1	4,0
	Польща	ДБ	17,0	16,9	16,7	15,8	16,6	17,3	18,1	18,3	16,1	16,3	16,5	15,8	15,5	15,5
		МБ	3,0	3,3	3,1	4,1	4,2	4,3	4,6	4,7	4,1	4,0	3,9	4,1	4,1	4,3
	Україна	ДБ	11,5	12,8	13,4	13,0	16,9	17,4	16,2	17,7	16,3	15,4	19,4	19,6	17,9	17,9
		МБ	6,9	7,3	7,0	5,3	5,3	5,7	6,2	6,3	6,5	6,2	5,4	6,1	6,2	5,6
Податок з доходів фізичних осіб	Польща	ДБ	3,1	3,0	3,0	2,3	2,5	2,7	3,0	3,0	2,6	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5
		МБ	1,2	1,2	1,2	1,7	1,8	2,0	2,2	2,3	2,0	1,9	1,9	2,0	2,0	2,1
	Україна	ДБ	0,0	0,0	0,0	0,2	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	0,5	0,5	0,8
		МБ	3,8	4,8	5,1	3,6	3,7	4,2	4,8	4,8	4,9	4,7	4,0	4,4	4,4	4,0
Податок на прибуток підприємств	Польща	ДБ	2,3	1,9	1,7	1,4	1,6	1,8	2,1	2,1	1,8	1,5	1,6	1,6	1,4	1,4
		МБ	0,1	0,1	0,1	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
	Україна	ДБ	3,3	3,6	4,9	4,6	5,3	4,8	4,7	5,0	3,6	3,7	4,1	3,9	3,7	2,5
		МБ	1,2	0,6	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0
Податок на додану вартість (ПДВ)	ЄС	ДБ	5,7	5,6	5,6	5,7	5,8	6,0	6,0	5,9	5,6	5,9	6,0	6,0	6,0	6,1
		МБ	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
	Польща	ДБ	6,9	7,2	7,1	7,1	7,7	8,1	8,2	8,0	7,3	7,6	7,9	7,2	7,0	7,1
		МБ	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	Україна	ДБ	4,4	6,0	4,7	4,9	7,7	9,3	8,2	9,7	9,3	8,0	9,6	9,9	8,8	8,9
		МБ	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Акцизний збір	ЄС	ДБ	3,5	3,3	3,3	3,4	3,2	3,2	3,1	2,9	2,9	2,9	2,9	2,9	3,0	3,0
		МБ	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5	0,4	0,4	0,4
	Польща	ДБ	3,3	3,7	3,8	4,0	4,1	4,0	4,1	4,5	3,7	4,1	4,0	3,9	3,8	3,6
		МБ	0,3	0,3	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
	Україна	ДБ	1,2	1,7	1,9	1,9	1,8	1,6	1,5	1,3	2,3	2,6	2,5	2,7	2,4	2,9
		МБ	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0

* – 27 країн ЄС. Дб – державний бюджет; МБ – місцеві бюджети. Джерело: побудовано на підставі [2; 3].

Натомість в Україні становлення власної моделі фіскальної децентралізації триває, проявом чого є неусталеність підходів до розподілу податкових надходжень між

національним і субнаціональним рівнями (табл. 1). У 2010 р. частка податкових надходжень у державному бюджеті була найнижчою, у 2011–2012 рр. – найвищою; у 2000–2003 р. частка податкових надходжень до місцевого бюджету була найвищою, у 2004–2014 рр. її зростання мало коливний характер. Позитивом є те, що в Україні відбувалася поступова адаптація податкової системи до підходів, сформованих в ЄС, хоча за окремими параметрами вона містила деякі неоднозначності [7, с. 108–124]. Така флуктуаційність структурування податкових надходжень державного і місцевого бюджетів спричинена кон'юнктурністю ухвалення урядових рішень та орієнтованістю на короткострокові горизонти виробництва суспільних благ.

Отже, на підставі порівняльного аналізу стверджуємо, що в ЄС і Польщі фіскальна децентралізація є важливим інструментом поліпшення параметрів відтворення суспільних благ, оскільки як за податковими надходженнями загалом, так і за окремими видами податків розширювали компетенції субнаціональних урядів для їхнього надання. В Україні фіскальна децентралізація мала суперечливий характер, бо прогресивні зрушення стосувалися розподілу окремих видів податків між рівнями урядування. Це свідчило про проблеми фіскальної децентралізації, пов'язані з акумулюванням бюджетних ресурсів для виробництва суспільних благ на субнаціональному рівні. Тому «вертикальний вимір податкових реформ системи державних фінансів має бути спрямований на... посилення фінансової потужності регіонів за рахунок рефінансування і перерозподілу системи оподаткування» [8, с. 24] і дотримання принципу фіскальної еквівалентості, бо його порушення «створює інституційну асиметрію у сфері місцевих фінансів» [9, с. 148].

З погляду становлення вітчизняної моделі фіскальної децентралізації можна виокремити такі особливості відтворення суспільних благ: концентрація податкових надходжень на вищому рівні урядування; стагнація процесу реформування місцевих бюджетів; чутливість до змін у пропорціях розподілу податкових коштів на субнаціональному рівні. Тому удосконалення відтворення суспільних благ в Україні в умовах реформування вітчизняної моделі фіскальної децентралізації відтворення суспільних благ в Україні пов'язане з врахуванням досвіду ЄС і Польщі. У цьому зв'язку важливим є визначення основних засад розподілу податкових надходжень для виробництва суспільних благ між рівнями урядування.

Список літературних джерел

1. *De Mello L.R.* Fiscal Decentralization and Intergovernmental Fiscal Relations: A Cross-Country Analysis / L.R. de Mello // *World Development*. – 2000. – № 2. – Р. 365–380.
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Eurostat [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database.
4. *Stegarescu D.* The Effects of Economic and Political Integration on Fiscal Decentralization: Evidence From OECD Countries / D.Stegarescu // *Canadian Journal of Economics*. – 2009. – № 2. – Р. 694–718.
5. *Dhéret C.* Creating Greater Synergies Between European, National and Subnational Budgets / C.Dhéret, A.Martinovici, F.Zuleeg. – EU, 2012. – 67 p.
6. *Ruśkowski E.* Podstawowe uwarunkowania decentralizacji finansów publicznych / E.Ruśkowski [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.nik.gov.pl/kolegium-nik/posiedzenia/glowne-uwarunkowania-i-bariery-w-procesie-naprawy-finansow-publicznych.html>.

7. *Крисоватий А.І.* Домінанти гармонізації оподаткування: національний та міжнародний вектори: монографія / А.І.Крисоватий, В.А.Валігура. – Тернопіль: Підр. і посіб., 2010. – 248 с.

8. *Молдован О.О.* Стратегія реформування системи державних фінансів України: завдання, пріоритети, механізми: аналітична записка / О.О. Молдован. – К.: НІСД, 2014. – 48 с.

9. *Небрат В.В.* Фінансова децентралізація у контексті теорії суспільних благ / В.В.Небрат // Український соціум. – 2016. – № 1. – С. 146–155.

Kornieieva Tetiana, Ph.D, Prof.

International Business Institute, France

Devery Jean-Francois

Charge de mission for international cooperation,

Ministry of Interior, France

President, FranceXP

Zatonatska Tetiana, Doctor of Sc., Prof.

Taras Shevchenko National University of Kyiv,

Ukraine

NATURE AND TRENDS OF DECENTRALIZATION AND ITS DIMENSIONS: CHALLENGES FOR UKRAINE

Since the beginning of the financial, economic, and social crisis, local and regional authorities have had to adapt to a new political and economic context. Numerous reforms have been made concerning the practices of these governments, as well as the functions of subnational authorities. These legislative and organizational modifications, often initiated by local governments, call into question the role of the local and regional level within the inner workings of states.

Reforms involving territorial reorganizations have become quite common over the past few decades in Europe, usually carried out as mergers of municipalities or regionalization of the territory. This reform movement, based on the concept of a Europe of regions, was very active in the 1980s and 1990s and, ever since the first signs of the financial crisis, now seems to have found new life [1].

The subject of «decentralization» has come to get the higher and especial attentions of many countries which come to use this for their political, administrative, social and economic advancement in the recent past. Many institutions also recommend the application of decentralization for different reasons. However, different definitions and interpretations have been developed in conceptualizing decentralization by different scholars and organizations based on their different thematic motivations which make researches and experts difficult to understand it, its dimensions and forms in a comprehensive manner.

Decentralization has emerged as a high popular means for number of issues related to democracy, governance, administration, development, local participation, conflict resolution and peace building. It has been one of the most widespread and influential policy trends of the present generation.

Decentralization is a process by which central State power is transferred in varying degree into sub-national governance units to broaden access to political and administrative decision-making and